

Пут до правде, мира и друштвене кохезије у регији бивше Југославије

Извештај представља тренутно стање у регији у погледу настојања да се суочи с тешким и опсежним кршењима људских права и међународног хуманитарног права извршеним у контексту распада Југославије.

Извештај наглашава да је за обезбеђење боље и мирније будућности у целој регији хитно потребно **радити више и боље** на суочавању с прошлошћу.

Суочавање с прошлошћу је питање садашњости

Наративи обојени мржњом и поделом, који су током ратова деведесетих били изузетно снажни, скоро три деценије касније у регији поново добивају замаха. То је **претња помирењу, чак и миру**, како се види из недавних дешавања.

Одсуство потпуног суочења с насилном прошлошћу ствара разарајуће последице по поштовање људских права, владавину закона и друштвену кохезију у земљама регије.

Суочавање с прошлошћу је далеко од пуког осврта у прошлост; то је **суштински предуслов за остварење трајног мира** у кохезивним, плуралистичким демократским друштвима која се заснивају на поштовању људских права.

Суочавање с прошлошћу је кључ за спречавање понављања злочина. То је питање поштовања права жртава и стварање будућности у којој је мало вероватно да ће доћи до новог сукоба.

Кључни налази

Искуство суочавања с прошлошћу у овој регији је изградило неке позитивне праксе од глобалног значаја.

Одговор на злочине извршене током ратова деведесетих био је **одлучан став да нема некажњивости**, уз поуке о томе како се носити с ратним сексуалним насиљем и његовим последицама. Уз то, ова регија се сматра моделом за решавање питања несталих лица.

Отклањање заоставштине злочина је **дугорочан процес** који тражи трајну решеност и ангажман и државних власти и међународне заједнице.

Скоро три деценије након ратова, постоји **приметан застој** у процесу суочавања с прошлошћу, што се поклапа са ширим падом нивоа поштовања људских права и владавине закона у неколико земаља у регији.

Уместо да се интензивније ради на њиховом успешном завршетку, у протеклих неколико година **кривично гоњење ратних злочина, трагање за несталим лицима и репарације за жртве успоравају или стагнирају**. Примарни разлог за ово је недостатак политичке воље.

Суочавање с прошлошћу за бољу будућност
Пут до правде, мира и друштвене кохезије
у регији бивше Југославије

Кратак преглед - Тематски извештај

Распад Југославије

Распад Југославије обележен је разарајућим ратовима крајем деведесетих и почетком следеће деценије. Десила су се три рата: у Хрватској (1991-1995), Босни и Херцеговини (1992-1995) и на Косову* (1998-1999). Сукоби мањег обима десили су се у Словенији (јуни-јули 1991) и Северној Македонији (у то време "бивша југословенска република Македонија") (јануар-август 2001). Ратове су обележили злочини какви нису виђени на европском континенту од Другог светског рата.

Шта значи суочавање с прошлошћу?

То је процес прихватања заоставштине злочина широких размера, са сврхом помирења – назива се и транзиционом правдом. Укључује мере као што су кривично гоњење, трагање за истином, репарације, образовање, меморијализација и институционалне реформе.

*Свако спомињање Косова у смислу територије, институција или становништва, схвата се у потпуности у складу с Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација бр. 1244 (1999) и не прејудуцира статус Косова.

Друге битне мере као што су успостава комисија за истину и помирење, провера јавних функционера, бављење стварним узроцима рата и инклузивна меморијализација **потпуно изостају**.

Тренутни контекст у регији не подстиче истинско суочавање с насилном прошлошћу. Не само да бројни политички лидери у регији не показују преданост овом процесу, већ настављају да манипулишу прошлошћу у сврху политичке добити. И други друштвени актери као што су верске вође, јавне личности и неки медији, доприносе тренду **негирања ратних зверстава и глорификовању осуђених ратних злочинаца**.

Активисти за људска права који се баве овим питањима се све чешће срећу с непријатељским окружењем.

Изградња будућности у којој се сукоб неће поновити

Кључна одговорност је на **државама регије и њиховим представницима** да поново оживе напоре на суочавању с насилном прошлошћу, конкретно кроз суђења за ратне злочине, трагање за несталима и репарације.

То би требало да се ради без манипулација, с циљем обезбеђивања максималног ефекта у смеру правде и помирења. Све жртве би требале да буду активно укључене, да се обезбеди да њихове потребе и погледи буду основ оваквих напора.

Мора да постоји **нула толеранција** за негирање геноцида и других ратних злочина, као и за подстицање мржње према другим етничким групама.

У овој фази је неопходно да се хитно посвети пажња **међугенерациској димензији суочавања с прошлошћу**, да би се прекинуло константно преношење трауме и мржње с једне генерације на наредну. У областима **интегрисаног образовања, наставе историје и меморијализације**, државе би требале да спроводе законе и стратегије које суштински доприносе супротстављању негирању злочина и историјском ревизионизму. Промоција интеракције **међу младима** из различитих

Методологија

Тематски извештај се заснива на 15 година систематичног рада Канцеларије Комесарке за људска права Савета Европе на питањима везаним за суочавање с прошлошћу у регији, укључујући дијалог с државним властима.

Овај Извештај се надовезује на претходни Тематски извештај, који је Канцеларија Комесара за људска права објавила 2012. године, под насловом *"Послератна правда и помирење у регији бивше Југославије"* (доступан на [енглеском](#), [босанском](#), [хрватском](#) и [српском](#) језику)

заједница и различитих земаља би требала да буде приоритет.

Изузетно је важно да се појача политичка и финансијска подршка **снажном цивилном друштву које ради на транзиционој правди**. Активисти и даље проналазе креативне начине да стварају атмосферу која подстиче меморијализацију без подела, помирење и мир. У овом тренутку је цивилно друштво највећа нада за бољу будућност која се заснива на људским правима и владавини закона.

Регионална сарадња је једна од кључних компоненти за успешно суочавање с прошлошћу у регији, с обзиром на заједничку насилну прошлост и ефекте које дешавања у овој области у једној земљи могу да имају на друге земље. Боља регионална сарадња потребна је у свим областима суочавања с прошлошћу, укључујући суђења за ратне злочине, тражење несталих, размену научених лекција, образовне активности и меморијализацију. У исто време, пројекти на **нивоу базе, на нивоу основне заједнице** могу да остваре истински и стваран утицај и да помогну појединцима и друштвима да се заиста суоче с прошлошћу и према њој изграде став, и у томе их треба подржати.

Преузмите Тематски извештај

<https://bit.ly/IPTJ2023>
(на енглеском)

Преузмите Кратки преглед

<https://bit.ly/IPTJ2023summarySRP>